

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER

Bruxelles, den 03.10.2001
KOM(2001) 549 endelig

MEDDELELSE FRA KOMMISSIONEN

Det europæiske forskningsrums regionale dimension

INDHOLDSFORTEGNELSE

1.	Baggrund.....	4
2.	Det regionale forsknings- og innovationsmiljø.....	6
2.1.	Forskning og innovation i regionerne.....	6
2.2.	En plads til regionerne i det europæiske forskningsrum	7
2.3.	Regionerne som drivende kraft i den økonomiske udvikling	8
2.4.	Ordninger og støttestrukturer	9
2.5.	Styring af forskningen i regionerne.....	10
3.	Samvirke mellem forsknings-, innovations- og samhørighedspolitik.....	11
3.1.	Regionale videnforskelle	11
3.2.	Strukturfondene og FTU.....	13
3.3.	Innovative aktioner.....	14
3.4.	Forbedring af de ugunstigt stillede regioners mulighed for at deltage i det europæiske forskningsrum	17
3.4.1.	Investering i menneskelige VT-ressourcer ved hjælp af rammeprogrammet.....	17
3.4.2.	Foreslåede finansielle tilskyndelser.....	18
3.4.3.	Fremme af samvirket mellem de ugunstigt stillede og de udviklede regioner ved indførelse af samordnings- og netværksaktiviteter	19
3.4.4.	EU's yderregioner (RUP).....	20
3.5.	Udvidelsen	21
4.	Anvendelse af det europæiske forskningsrums regionale model.....	22
4.1.	Udnyttelse af mulighederne i Fællesskabets nye rammeprogram for forskning (2002-2006).....	22
4.1.1.	Anvendelse af de nye ordninger.....	22
4.1.2.	Større sammenhæng mellem forskning og innovation på regionalt plan.	23
4.1.3.	Udvikling af flere menneskelige VT-ressourcer med bedre uddannelse.....	24
4.1.4.	Støtte til udvikling af regionernes videnskabelige infrastruktur.....	24
4.1.5.	Styrkelse af den regionale dimension i debatten om videnskab og samfund	25
4.1.6.	Styrkelse af Fællesskabets regionaludviklingspolitik ved iværksættelse af relevant forskning	25
4.1.7.	Særlig støtte til regionerne i ansøgerlandene	25
4.2.	Forøgelse af regionernes VT-videngrundlag	26
4.2.1.	Bedre forsknings- og innovationstjenester til regionerne.....	26

4.2.2.	Bedre kommunikation mellem eksperterne og de politiske beslutningstagere.....	27
4.2.3.	Indførelse af en regional dimension i forskningens og innovationens informationssystemer	27
5.	Mod mere integrerede strategier	27

1. BAGGRUND

I sin meddelelse "Mod et europæisk forskningsrum" fra januar 2000¹ opstillede Kommissionen en ny strategi og beskrev dens målsætninger og rækkevidde. Der blev her givet udtryk for en vision om at skabe et fuldt udviklet, velfungerende og sammenhængende forskningsrum, hvor hindringer ville forvinde, samarbejde blomstre og en praktisk integrationsproces finde sted.

Tanken om det europæiske forskningsrum blev hilst velkommen af Det Europæiske Råd på dettes møde i Lissabon² ligesom på dets senere møder og vandt særlig bifald på forskningsministrenes møder i juni og november 2000³. Strategien blev også rost i konklusionerne fra topmødet i Stockholm⁴ i marts 2001, hvor videnskab og teknologi igen stod øverst på den europæiske prioriteringsliste. I en verden, hvor videnskab, teknologi og innovation er i hastig forandring, har dens budskab om forskningens tilrettelæggelse, deltagernes rolle, samordningen og fordelingen af forskningsresultaterne, de økonomiske aspekter og anvendelsen og inddragelsen af resultaterne vundet almindelig tilslutning.

Strategien blev også godt modtaget af Europa-Parlamentet, Det Økonomiske og Sociale Udvalg⁵ og Regionsudvalget⁶. De to sidste har begge understreget den vigtige rolle, regionerne⁷ kan spille for samling af forsknings- og innovationsbestræbelserne, så Europa hurtigere udvikler sig til et vidensamfund. Navnlige Regionsudvalget har fremhævet den rolle, de lokale og regionale myndigheder kan spille for *uddannelse, bistand til laboratorier, støtte til forskerne og opfyldelse af den lokale befolknings forventninger*.

Med nærhedsprincippet for øje foreslog Regionsudvalget endda, at *Fællesskabets programmer for forskning og regional udvikling skulle samordnes, så forskningsprojekter, der var så tæt på borgerne som muligt, blev foretrukket*. Da det vedtog sin positive udtalelse om Kommissionens meddelelse af oktober 2000 om retningslinjerne for europæisk forskning, pegede det desuden på regionernes betydning som forbindelsesled mellem forskningens og innovationens europæiske og lokale plan, ikke mindst når det gælder om at styrke det internationale samarbejde ved sammen med de regionale og lokale myndigheder at mobilisere de lokale universiteters potentiel⁸.

¹ "Mod et europæisk forskningsrum", KOM(2000)6 af 18. januar 2000.

² "Formandskabets konklusioner – Lissabon", <http://ue.eu.int/en/Info/eurocouncil/index.htm>.

³ "Formandskabets konklusioner - Santa Maria da Feira", <http://ue.eu.-int/en/Info/eurocouncil/index.htm>.

³ "Rådets resolution af 15. juni 2000", EFT C 205 af 19.7.2000, s.1.

³ "Rådets resolution af 16. november 2000", EFT C 374 af 28.12.2000, s.1.

⁴ Pressemeddelelse: Stockholm (24-03-2001) - Nr: 100/1/01 Se også:

<http://ue.eu.int/en/Info/eurocouncil/index.htm>.

⁵ CES 595/2000 INT/054 Bruxelles 24. maj 2000.

⁶ Regionsudvalget, CdR 33/2000 endelig, Bruxelles, den 18. april 2000.

⁷ I denne meddelelse betyder ordet "region" en bestemt, nøje afgrænset territorial enhed, som er led i et lands administrative opdeling. Det svarer til Eurostats NUTS (nomenklaatur for statistiske regionale enheder) inddeling, der har været almindeligt anvendt i Fællesskabets lovgivning siden 1998. NUTS har ingen juridisk gyldighed i sig selv.

⁸ Regionsudvalget CdR 63/2001 (Rapporteur: M.Torchio).

Globaliseringen, den hurtige teknologiske udvikling og den omfattende udveksling af oplysninger og viden markerer i dag overgangen til en videnbaseret økonomi. På Det Europæiske Råds møde i Lissabon i marts 2000 opstillede de europæiske stats- og regeringschefer et ambitiøst mål: i løbet af de kommende 10 år skulle Europa blive det mest konkurrencedygtige og dynamiske videnssamfund i verden, i stand til at udvikle en bæredygtig økonomi præget af en kvantitativ og kvalitativ beskæftigelsesforbedring og af større social samhørighed. I sin meddelelse "Innovation i en videnbaseret økonomi"⁹ opstillede Kommissionen retningslinjer for innovationsudviklingen i EU på baggrund af budskabet fra Lissabon.

Det blev erkendt i meddelelsen, at det var vigtigt at træffe foranstaltninger på lokalt plan for at fremme de innovative virksomheders vækst og forbedre de afgørende kontaktpunkter i innovationssystemet, og der blev opfordret til konsekvent at styrke disse kontaktpunkter i medlemsstaternes regionale innovationsstrategier. Meddelelsen blev også godt modtaget af Fællesskabets øvrige institutioner, og Regionsudvalget udtalte, at de lokale styrelsesorganer aktivt burde tilskyndes til at sammenkæde deres politik med den politik, som føres på nationalt og europæiske plan, for at sikre et strækt, samlet og overskyeligt grundlag for fremme af innovationen¹⁰

Topmødet i Lissabon indførte den såkaldte "åbne koordinationsmetode", dvs. en form for løs, nedefra-op koordination i forbindelse med en løbende benchmarking af de forskellige former for relevant national politik. Som følge heraf bliver det vigtigt at undersøge, hvordan forsknings-, teknologi- og innovationspolitikken slutter sig til andre former for politik, ikke mindst dem, der drejer sig om integreret udvikling - også på det regionale plan. Grunden hertil er, at Unionens evne til at gøre fremskridt inden for forskning og innovation vil få afgørende indflydelse på dens mulighed for at bevare sin konkurrenceevne på verdensmarkederne, sikre beskæftigelsen, bevare velstanden og opretholde væksten. I de seneste år har de europæiske regioner på mange måder vist sig at være vigtige deltagere i denne proces. Samtidig er der almindelig enighed om, at de regionale økonomiers evne til at kunne modstå konkurrencen og tilpasse sig den tekniske udvikling er knyttet til deres innovationsmuligheder. Og de præges af store kvantitative og kvalitative forskelle fra region til region. Her har de mindre udviklede regioner stadig meget at indhente.

Tanken om det europæiske forskningsrum indebærer, at der gøres en effektiv indsats på forskellige administrative og organisatoriske planer: på europæisk, nationalt, regionalt eller endda lokalt plan. På denne måde ville foranstaltningerne ikke blot stemme bedre overens med hinanden, men passe bedre til regionernes egne muligheder. Ved at undersøge de enkelte deltageres (herunder de offentlige og private beslutningstageres) rolle, skabe samvirke og udnytte ligheder mellem europæiske, nationale og regionale ordninger kan der opnås et stærkere partnerskab mellem alle de involverede.

Denne meddelelse drejer sig om det europæiske forskningsrums regionale dimension. Den koncentrerer sig om regionernes rolle som drivkraft i forbindelse med almindelig økonomisk vækst på grundlag af forskning, teknologi og innovation¹¹. Den undersøger især, hvad det betyder for denne strategi, dvs. hvordan der skal tilrettelægges en virkelig europæisk forskningspolitik, som er til gavn for borgerne, opnår resultater, fremmer udviklingen og skaber velstand og beskæftigelse. Den ser således nærmere på, hvordan denne proces passer

⁹ KOM(2000) 567 endelig.

¹⁰ Regionsudvalget, CdR 468/2000.

¹¹ Kommissionen har tidligere behandlet den europæiske forskningspolitik regionale dimension i sin meddelelse "Samhørighed, konkurrenceevne og FTU- og innovationspolitik" (KOM(98)275).

ind i den overordnede fremgangsmåde, der blev opstillet i Lissabon, dvs. indførelse af en åben metode for koordination af de nationale bestræbelser i forbindelse med benchmarking i forhold til det tilstræbte mål, nemlig at gøre Europa til et vidensamfund. Den undersøger, hvordan Fællesskabets nuværende og fremtidige forsknings- og innovationsordninger bedst kan udnyttes, og sidst, men ikke mindst, hvordan der kan opnås et effektivt samvirke mellem Unionens forsknings- og innovationspolitik og dens strukturpolitik.

2. DET REGIONALE FORSKNINGS- OG INNOVATIONSMILJØ

2.1. Forskning og innovation i regionerne

Mange europæiske regioner udarbejder i dag deres egen forsknings-, teknologiske udviklings- og innovationspolitik. Den er stort set uafhængig uden dog at være ude af trit med sit nationale modstykke. Den indebærer normalt lokal ledelse, finansiering og levering af materielle ressourcer og tager fortrinsvis sigte på at udnytte forholdsmæssige fordele på regionalt plan. I nogle af de mest vellykkede tilfælde indgår den i innovative forsøg som f.eks. grænseoverskridende FTUI¹² samarbejde.

Regionale forsknings- og innovationsaktiviteter har stor indflydelse på opbygningen af den europæiske forskningskapacitet som helhed, f.eks. ved at etablere og udvikle forskningsinfrastruktur, specialudstyr og specialanlæg, ved at knytte sig til de industrielle udviklingszoner, ved at udvikle og fremme ekspertisecentre, oprette forsker- og teknologiparker, ved forskermobilitet osv.

Regioner, der tidligere har ført en sådan politik, har gjort det med to målsætninger for øje: for det første for at opstille en lokal forsknings- og innovationsstrategi, der samlede alle forhåndenværende ressourcer og tilstedeværende deltagere, og for det andet for at indlede tværregionale samarbejdsordninger og danne netværk af forskellig slags.

Begge fremgangsmåder har fået støtte over Fællesskabets FTU-rammeprogram (gennem innovationsprogrammet) eller strukturfondene ved hjælp af deres planlægningsordninger.

En sådan politik peger frem mod udvikling af en ny, regionsbevidst model for tilrettelæggelse af Europas forsknings- og innovationssystemer. Det indebærer, at den økonomiske udvikling målrettes, ved at alle disponible ressourcer i regionerne systematisk samles om konkrete mål, at vækst, konkurrenceevne og beskæftigelse udnyttes, og at forskning, teknologi og innovation fremmes på lokalt eller regionalt plan.

Da de europæiske regioner befinder sig på meget forskellige økonomiske udviklingstrin, ikke mindst når det gælder deres evne til at skabe, optage og inddrage teknologisk innovation og omdanne den til økonomisk vækst¹³, ville det være forkert kun at opstille en enkelt udviklingsmodel. Derimod kan det være nyttigt at følge en række generelle udviklingsprincipper, ikke mindst når det drejer sig om forsknings- og innovationspolitik.

¹² Forskning, teknologisk udvikling og innovation.

¹³ Den anden europæiske rapport om videnskabs- og teknologiindikatorer (REIST-2, 1997) inddelte de europæiske regioner efter økonomisk og teknologisk udvikling og vækst. Der blev opstillet fire hovedkategorier. Den første består af de højstydende regioner, som udgør Europas teknologiske hjerte: deres velstand er nøje knyttet til deres teknologiske førerstilling. Den anden kategori udgør Europas økonomiske hjerte. Den tredje kategori består af regioner, der har store muligheder for at indføre teknologi (rapporten peger på, at innovative SMV kan være drivkraften bag en udviklingsproces i disse

Her bliver regionernes egen organisationsevne en vigtig vækstfaktor: teknologisk kapacitet og teknologiske målsætninger, forbindelsesevne og åbenhed overfor den øvrige verden er de afgørende krav. Vellykkede eksempler i Europa, som de fire såkaldte "motorregioners"¹⁴ netværk, frembyder udviklingsmodeller, der ikke altid er lette at efterligne. Imidlertid kan lignende eksempler i forskelligt omfang findes i andre regioner¹⁵.

2.2. En plads til regionerne i det europæiske forskningsrum

Regionerne fremstår som dynamiske deltagere, når det gælder om at opbygge og udvikle det europæiske forskningsrum. Regionerne kan gøre en koncentreret indsats til støtte for Unionens overgang til videnbaseret økonomi. Her kan begrebet "territorialisering", dvs. en forskningspolitik, som er tilpasset bestemte territoriale forhold, være en effektiv løsning.

Forskningspolitisk territorialisering går især ud på to ting: for det første at øge den regionale bevidsthed om den nationale forsknings- og innovationspolitik og indrette den efter regionernes socioøkonomiske behov, og for det andet at udnytte denne politik til opbygning af forsknings- og innovationskapacitet i regionerne og øge deres evne til at fungere som drivkraft for den økonomiske og teknologiske udvikling. Det kan opnås ved:

- At opstille forsknings- og innovationsstrategier, som skal udvikle de materielle og menneskelige ressourcer, f.eks. ved hjælp af forskningsinfrastruktur og forskningsudstyr, lokale universiteter og uddannelsesinstitutioner, strukturer til større for innovative virksomheder og deres vækst, effektive kontakter inden for innovationssystemet mellem f.eks. forskere, fornyere og finansieringskilder, forsker- og teknologiparker, forskningsprogrammer og initiativer, som kan tiltrække forskere på lokalt plan eller fremme udvekslinger.
- At fremme partnerskaber mellem den offentlige og den private sektor for at bidrage til den videnbaserede økonomi i Europa og stimulere frembringelsen og formidlingen af viden.
- At udvikle et miljø, som er gunstigt for forskning og innovation, ved hjælp af de nødvendige juridiske, finansielle og skattemæssige betingelser.
- At tilskynde til udveksling af erfaringer inden for bestemte områder med andre resultatrige regioner.
- At bidrage aktivt til en samlet strategi for bæredygtig udvikling.

At tilpasse regionernes indsats til tankegangen i et europæisk forskningsrum bør have to klare formål, som begge er af indlysende værdi for den europæiske forsknings- og innovationspolitik: for det første at fremme en bedre inddragelse af forskningsresultater i den lokale socioøkonomiske struktur (især når det gælder små og mellemstore virksomheder, SMV) og medvirke til hurtigere at omsætte dem til økonomisk vækst, og for det andet at øge offentlig og privat investering i forskning og innovation i regionerne og således stimulere den økonomiske og sociale udvikling.

regioner). Den sidste kategori (hovedsagelig landbrugszoner) omfatter dem, der stort set ikke har teknologiske og økonomiske vækstudsigter.

¹⁴ (Baden-Württemberg (D), Rhône-Alpes (F), Lombardiet (I) og katalonien (E)).

¹⁵ F.eks. samarbejder Bruxelles regionen allerede i euroregionsammenhæng med Flandern (B), Kent (UK), Wallonien (B) og Nord / Pas-de-Calais (F).

2.3. Regionerne som drivende kraft i den økonomiske udvikling

Indgreb til støtte for regionaludviklingen gik især tidligere ud på at tilvejebringe kapital til støtte for fysisk infrastruktur. Den seneste økonomiske forskning tyder imidlertid på, at større vægt på viden og teknologispredning på regionalt plan er en af de bedste veje til økonomisk vækst.

Regionale innovationssystemer kan opstå, når en række faktorer er inden for rækkevidde, især geografisk set, selv om dette nu er ved at ændre sig, takket være informations- og kommunikationsteknologiens fremskridt¹⁶. Alligevel er geografisk nærhed stadig en af de vigtigste faktorer, når det gælder intellektuelle, handelsmæssige og finansielle udvekslinger, og har stor indflydelse på innovationsprocessen. Her er regionerne vigtige, da de udgør det fysiske grundlag for de grupperinger af forskere og innovationsvirksomheder, der er blevet kendt under betegnelsen "klynger", og som ofte anses for at være den vigtigste drivkraft i regionaludviklingen.

Klynger består af grupper af innovative virksomheder, universitets- og forskningsinstitutter, lokale udviklingsorganer og/eller andre støtteforetagender. Deres opbygning omfatter et videngrundlag, som er under stadig udvikling og muliggør både en infrastruktur og en kulturel dimension. Klyngedannelse er netværksdannelse i stor format, hvor de enkelte dele udvikler stærke gensidige forbindelser. Vekselvirkningen giver sig forskellige udslag og kan bestå i overførelse af viden, finansielle transaktioner eller blot i øget personlig kontakt. I sådanne tilfælde bliver viden, som er "smittet af", i sidste instans klyngens vigtigste biprodukt. Forskning og teknologisk udvikling er grundlaget for en sådan videnovertførelse og er et af de vigtigste elementer i en vellykket regional klyngedannelse.

Effektiv klyngedannelse forudsætter forbindelser på tværs af sektorerne mellem foretagender med forskelligt særpræg. I sin mest vellykkede form omfatter klyngedannelsen erhvervsvirksomheder, regeringsorganer og private organisationer foruden en række videnbaserede deltagere (universiteter, forskningscentre, forsker- og teknologiparker, teknopoler, innovationsorganer og servicecentre, der fungerer som kompetence- og formidlingscentre).

Særlig vigtig, når det gælder videreformidlingen af resultater og selve kommerialiseringprocessen, er samspillet mellem videnskabelig aktivitet og "åbenhed", dvs. modtagelighed over for skiftende markedspåvirkninger. Her spiller forbindelserne mellem universiteter og erhvervsliv en særlig vigtig rolle. Samarbejdet mellem universitetsverdens afsmitningsresultater og deres "ophav" er ofte eksempel på et effektivt regionalt samarbejde. Forbindelserne mellem universitetsverdenen og erhvervslivet kan styrke strukturerne i de svagere regioner, hvor det mere traditionelle erhvervsliv kan bede universiteterne om at undersøge og opfylde deres behov¹⁷.

¹⁶ Motorkøretøjsdesign og motorkøretøjsfremstilling er et eksempel, prototypefremstilling og produktion af avanceret elektronik kan være et andet, ligesom almindelige serviceerhverv som bank- og finansieringsvirksomhed.

¹⁷ I Østrig kan sagkundskaben inden for minedrift/metallurgi på Montanuniversität i Leoben f.eks. ført til en række intensive fælles forskningsprojekter på dette område i regionen Steiermark.

2.4. Ordninger og støttestrukturer

Det vil naturligvis blive lettere at opfylde Lissabon topmødets målsætninger, hvis regionerne i højere grad inddrages i videnskab, teknologi og innovation i hele Unionen på grundlag af effektive regionale strategier og inddragelse af dynamiske virksomheder, der samles i partnerskaber.

Den nye europæiske økonomi har en vigtig lokal og regional dimension, og det er derfor vigtigt at sikre, at de lokale dispositioner stemmer overens med den overordnede strategi. Lokale foranstaltninger bør gå ud fra en fælles diagnose af det pågældende territorium og en opstilling af fælles strategiske mål. Alle lokalsamfundets berørte parter bør inddrages i en regionale strategi, det gælder således de regionale myndigheder, den private sektor, højere læreanstalter og FTU-institutter, arbejdsmarkedets parter og borgerne som sådan.

Både den offentlige og den private sektor kan spille en konstruktiv rolle i denne sammenhæng. Hvad den offentlige sektor angår, har de regionale myndigheder, de højere uddannelsesinstitutioner og de offentlige FTU-centre bevist deres muligheder på mange måder. Universiteterne og deres netværk er knudepunkter for regionale forsknings- og innovationspartnerskaber, der kan antage forskellige former, lige fra udvikling af forbindelser med de lokale SMV (Ålborg Universitet Danmark/Strathclyde Universitet, Det Forenede Kongerige) til en mere omfattende indsats i regional sammenhæng (Université de Technologie de Compiègne, Frankrig)¹⁸. Virksomhederne bidrager også til sådanne partnerskaber med erfaringer fra deres daglige virke eller gennem egne forskningscentre, ikke mindst når det drejer sig om udvikling af teknologi eller forvaltning af intellektuelle ejendomsrettigheder (IER). Når der skal slås bro over kløften mellem den offentlige og den private sektor, er igangsætning og afsmitning særlig interessante faktorer i en regional sammenhæng.

Sådanne partnerskaber bidrager til udvikling af den videnskabelige og teknologiske kompetence i regionerne, ikke mindst på områder, hvor regionerne er i besiddelse af fortrin. Desuden kan lokale forsknings- og innovationsordninger styrkes: udvekslingerne mellem lokale universitets- og industrilaboratorier kan intensiveres, og overførsel af den bedste praksis fremmes.

Egentlige forsker- og teknologiparker har længe eksisteret i Europa. Når en række af innovationens "drivkræfter" (universiteter, FU-foretagender, multinationale selskaber, dynamiske SMV og offentlige forskningslaboratorier) samles, medvirker det til at skabe en klyngelignende struktur, som indebærer fordele. Det samme gælder udklækningsstederne for nye virksomheder¹⁹, hvor virksomheder, der specialiserer sig i ny teknologi, kan udvikle sig uden at være fuldstændig underkastet markedskræfterne i et bestemt tidsrum.

¹⁸ Et eksempel på udvikling af positive vekselvirkninger mellem universiteterne og deres bagland er det såkaldte europæiske konsortium af innovative universiteter (ECIU). Det blev oprettet i 1996 af universitetet i Twente (Nederlandene) og omfatter nu 10 af Europas mest innovative og foretagsomme universiteter. Dets formål er at udvikle dynamiske vekselvirkninger med det omgivende miljø inden for områder som uddannelse, forskning, indførelse af informationsteknologi, voksenundervisning, regionaludvikling og forskellige servicefunktioner. Det udgør i sig selv en model for den næste generation af universitetsnetværk. Kilde: F.Schutte and P.C. van der Sijde (eds). "The University and its region. Examples of regional development from the European Consortium of Innovative Universities". Twente University Press (2000).

¹⁹ Et typisk eksempel er Martinsried, det faktiske center for den bioteknologiske region München, hvor der i slutningen af 1999 var blevet oprettet ca. 47 bioteknologiske virksomheder. Siden den tyske forbundsregering i 1996 på grundlag af en konkurrence mellem regionerne iværksatte BioRegio

Teknopoler, der ligner forskerparker, men er i byformat, udgør et andet eksempel på støtte til regional VT-vækst. Denne model kan, hvis den anvendes rigtigt²⁰, fremme dannelsen af regionale klynger.

Samarbejde mellem forskningscentre og fælles udnyttelse af forskningsresultater inden for det socioøkonomiske områder finder kun sted i Europa i ringe omfang sammenlignet med andre forskningsområder. Mulighederne for værditilvækst ved europæisk støtte til dette område er meget store, og videnskabeligt arbejde i tilknytning hertil ville bidrage betydeligt til udviklingen af nye strategier for regional forskning og udvikling.

De lokale og regionale myndigheder kan optræde som formidlere og katalysatorer i denne proces. Ved partnerskab med de nationale myndigheder kan de medvirke til at samle de relevante beslutningstagere. Desuden kan tværnationale organisationer, der knytter regionerne sammen, spille en betydelig rolle som iværksættere i international sammenhæng.

2.5. Styring af forskningen i regionerne

At reformere styreformerne hører til Kommissionens strategiske målsætninger. Udgivelsen af hvidbogen om styreformer i EU²¹ har i den senere tid ført til voksende debat om dette spørgsmål. Der lægges i denne hvidbog især vægt på at øge dialogen med de regionale og lokale beslutningstagere, så de dele af Unionens politik, der berører dem, kan blive bedre, og på at styrke forbindelserne med de private organisationer.

Den forskningspolitiske styring i regionerne falder i tre dele: udarbejdelse, tilrettelæggelse og udførelse af en bestemt politik. Udarbejdelsen af en politik er vigtig, da den kan være særdeles effektiv, selv om den stadig er forholdsvis uformel og uafgrænset. Der findes allerede mange samrådsordninger, både formelle og uformelle, som også giver de regionale beslutningstagere muligheder, og som kan bidrage til grundlaget for en forsknings- og innovationspolitik. Hvidbogen har imidlertid kastet lys over behovet for at tage de nuværende samrådsordninger op til behandling for at effektivisere deres bidrag og give dem en bedre virkning.

initiativet har der været en dynamisk innovationsproces, præget af øget virksomhedsdannelse og oprettelse af arbejdspladser: i BioTech-Region München alene blev der med 300 ansatte som udgangspunkt nået et højdepunkt på 1 500 ansatte i december 1999 (antallet af oprettede virksomheder spænder fra 35 i 1996 til 93 i 1999).

²⁰ Sophia Antipolis (F) er et af flagskibene blandt de europæiske (og den øvrige verdens) teknopoler og skaber i sig selv godt 21 000 højt kvalificerede arbejdspladser. (Office parlementaire d'évaluation des choix scientifiques et technologiques; Rapport sur les programmes multilatéraux de soutien à la recherche et à l'innovation: perspectives pour les petites et moyennes entreprises françaises" par M. Pierre Laffitte, sénateur. Tome II : Actes du colloque du 27 janvier 2000 « L'avenir de la recherche industrielle européenne: les perspectives des partenariats publics-privés »).

²¹ Nye styreformer i EU: En hvidbog, KOM(2001) 428 af 25.7.2001, Meddelelse fra Kommissionen. Hvidbogen foreslår, at den politiske beslutningsproces åbnes, så flere mennesker og organisationer inddrages i udformningen og fastlæggelsen af EU's politik. Den opfordrer til større åbenhed og ansvarlighed hos alle de berørte parter. Den fremsætter forslag om en række foranstaltninger. Nogle af disse skal hjælpe Kommissionen til at koncentrere sin indsats om klare prioriteter i forbindelse med de opgaver, Traktaten pålægger den: initiativtagning, udførelse af vedtagen politik, håndhævelse af Traktaten og repræsentation i internationale sammenhænge. De vil blive iværksat straks. Hvidbogen indfører også en procedure for samråd om behovet for de øvrige institutioners og medlemsstaternes inddragelse, som skal benyttes indtil marts 2002. I slutningen af 2002 vil Kommissionen aflægge rapport om udviklingen og om erfaringerne med dette samråd. Det skulle skabe grundlag for at videreføre planerne om nye styreformer sammen med de andre institutioner.

Tilrettelæggelsen af Fællesskabets politik sker i de institutionelle led, som traktaten fastsætter, og er som regel genstand for omfattende drøftelser mellem Europa-Parlamentet, Det Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget. Herved sikres frugtbare meningsudvekslinger med en lang række repræsentanter for interessegrupper i medlemsstaterne og regionerne, og således sikres netværksdannelse og øget vægt på de regionale aspekter.

Udførelsen af Fællesskabets forskning er allerede uddelegeret til de enkelte projekter (forskningsinstitutterne har direkte forbindelse med Europa-Kommissionen). Efter Kommissionens opfattelse er det vigtigt at fastholde Fællesskabets forskningsaktiviteters særskilte karakter, både når det gælder deres særlige europæiske værdi og deres mulighed for at supplere nationale (og regionale) aktiviteter.

Lige som det er tilfældet, når det gælder andre politiske områder i en union i hastig forandring, må de europæiske institutioner, medlemsstaterne og regionerne gennem en fælles læreproces, så de bliver i stand til at tage sig af erfaringsdannelse, samordning og overvågning på disse nye ansvarsområder.

3. SAMVIRKE MELLEM FORSKNINGS-, INNOVATIONS- OG SAMHØRIGHEDSPOLITIK

3.1. Regionale videnforskelle

Kommissionens anden rapport om økonomisk og social samhørighed, som blev vedtaget i januar 2001, viser, at der stadig er betydelige forskelle på den teknologiske udvikling og innovation og på de menneskelige ressourcer på nationalt og regionalt plan. Den første oversigt over de europæiske innovationsresultater i Kommissionens meddelelse fra september 2000 "Innovation i en videnbaseret økonomi" bekræfter det generelle billede af forskellene mellem medlemsstaternes innovationspræstationer. Disse forskelle kan hæmme Unionens overgang til videnbaseret økonomi. Der skal sættes alvorligt ind på øget formidling af viden, forbedring af menneskelige ressourcer og fremme af strukturelle ændringer, der kan styrke videnskabelige, teknologiske og innovative bestræbelser.

Disse bestræbelser skal give de ugunstigt stillede regioner tilstrækkelig kapacitet til, at de med udbytte kan deltage i forskningssamarbejde i hele Europa, i højere grad overføre forskningsresultater til deres økonomiske struktur, medvirke til at mindske de økonomiske og teknologiske forskelle i forhold til de mest udviklede regioner og således bedre kunne indgå i det europæiske forskningsrum, som er under udvikling.

En række data og undersøgelser tyder på, at den teknologiske afstand mellem de ugunstigt stillede regioner og regionerne i de medlemsstater, hvor udgifterne til forskning og innovation er størst (Tyskland, Frankrig, Sverige og Finland) snarere er blevet større end mindre (med Irland som en bemærkelsesværdig undtagelse). Denne teknologiske forskel afspejler sig i på regionsplan.

Der er stadig forskel på Europas forskellige dele, når det gælder økonomisk præstation og innovationsevne, ikke mindst på de centrale regioner og regionerne i periferien. Disse forskelle belyses af Kommissionens seneste statistikker over videnskab, teknologi og innovation²². Disse indikatorer giver nyttige fingerpeg om grundlæggende forhold, der kan analyseres og fortolkes yderligere. Det er f.eks. interessant, at der er store forskelle mellem EU-landene indbyrdes²³, men at nogle af de nordlige medlemsstater klarer sig bedre end USA på bestemte områder²⁴.

En af de største forskelle på mål 1-regionerne²⁵ og de øvrige regioner i EU's medlemsstater er virksomhedernes udgifter til FTU og innovation. Selv om denne forskel til dels kan forklares ved, at virksomhederne i disse regioner er tilbageholdende overfor mellem- eller langsigtede investeringer i områder, der ikke giver noget sikkert løfte om afkast, tyder den også på alvorlige vanskeligheder, når det drejer sig om at skaffe virkelige medspillere til videnøkonomien. Den kan også afspejle disse regioners erhvervsstruktur, som fortrinsvis præges af SMV. Disse regioners evne til at optage teknologi svækkes således af at de i almindelighed står uden for den strøm af ny viden, der løber mellem de vigtigste FTU-virksomheder. Det hænger også sammen med regionens menneskelige ressourcers evne til at anvende teknologi og med udviklingen af de kapitalmarkeder, som kræves til innovation (især risikovillig kapital).

At gøre det lettere for mål 1-regionerne at tage effektivt del i samarbejdet om forskningsprojekter på nationalt plan eller europæisk plan, at udvikle deres menneskelige VT-ressourcer, og sætte dem i stand til at udnytte mulighederne for at få risikovillig kapital, så de hurtigere bliver integreret i den europæiske forskningsverden, er en af de vigtigste målsætninger for Fællesskabets politik. Kommissionen vil stadig gøre, hvad den kan for at hjælpe regionerne med at få det mest mulige ud af Fællesskabets FTU-rammeprogram, så de kan øge deres teknologioptagelse og udvide deres kreative kapacitet. Det er på denne baggrund og ud fra det princip, at det europæiske forskningsrum skal have en regional

²² "Towards a European Research Area, Science, Technology, Innovation, Key Figures 2000, EUR 19396, ISBN 92-828-9755-9, EUROSTAT, DG Research and Key Figures 2001 Special edition "Indicators for benchmarking of national research policies", (2001). Se også "Statistics on Science and Technology in Europe. Data 1985-1999. Eurostat. ISBN 92-894-0176-1" (2000).

²³ Disse innovationsforskelle svarer til forskellene i økonomisk præstation. Således er BNP pr. indbygger typisk mellem halvdelen og to tredjedele af EU's gennemsnit i den sydlige periferi, der strækker sig fra Grækenland gennem Syditalien til det sydvestlige Spanien og Portugal, og ca. 60% af EU's gennemsnit i det tidligere Østtyskland. I alle EU's yderregioner undtagen de Kanariske Øer er BNP pr. indbygger omkring halvdelen af gennemsnittet eller derunder. Der findes også grupper af fattigere regioner i den nordlige periferi, især i det nordlig og østlige Finland og det nordlige og østlige UK. Derimod ligger BNP pr. indbygger et godt stykke over gennemsnittet i de mere centrale områder, der strækker sig fra Norditalien gennem Sydtyskland til Østrig, og i Beneluxlandene og Nordtyskland.

²⁴ Forskning, teknologi og innovation viser endnu større afvigelser end BNP, uanset om målestokken er udgifter, personale eller patenter. Udgifter til FTU og beskæftigelse inden for FTU er stærkt koncentreret i et bånd, som strækker sig fra Syd- og Sydvesttyskland, Flandern i Belgien, Nederlandene, Sydøstengland og Ile de France. Det sydøstlige Frankrig og Nordvestitalien har et mindre, men stadig betydeligt udgiftsniveau. På samme måde er patentansøgningerne koncentreret i forholdsvis få regioner, som hver især er specialiserede på forskellige teknologiområder (når det gælder patentfordeling, skal der dog vises en vis forsigtighed, da patenterne som regel registreres for virksomhedernes hovedsæde, der kan have en anden beliggenhed end den region, hvor forskningen oprindeligt fandt sted).

²⁵ Mål 1-regioner er regioner, hvis udvikling er bagefter. At støtte dem, betyder at give dem den grundlæggende infrastruktur, de stadig mangler, eller fremme investeringer i virksomhedsøkonomiske aktiviteter. Det drejer sig om ca. 50 regioner, som er hjemsted for 22% af Unionens befolkning og modtager 70% af EU's finansiering over strukturfondene.

dimension, at Kommissionen vil afholde en særlig konference for mål 1-regioner i begyndelsen af 2002.

3.2. Strukturfondene og FTU

Hvis regionaludviklingen behandles under et, skal forskning og innovation på det regionale plan hænge sammen med den øvrige politik og de øvrige initiativer, ikke mindst strukturfondene.

Oprindelig drejede strukturfondenes aktiviteter i ugunstigt stillede regioner sig om fysisk infrastruktur. De gik især ud på at opbygge kapacitet i form af laboratorier og materiel. Selv om kritisk infrastruktur stadig er vigtig for at muliggøre overgangen til et videnbaseret samfund og en videnbaseret økonomi (det gælder f.eks. tilstedeværelsen af moderne telekommunikations- og datanet), er den voksende betydning af immaterielle investeringer som uddannelse, forskning og innovation i dag almindeligt anerkendt.

I løbet af det sidste årti har disse regioner fået tildelt godt 12 mia. EURO til FTU-bestemte investeringer. Det er samme størrelsesorden som Fællesskabets samlede FTU-rammeprogram, men det er vigtigt at forstå disse ordningers forskellige formål. Navnlig den europæiske fond for regionaludvikling (EFRU), og den europæiske socialfond (ESF), er relevant for det videnbaserede samfund. Set i store træk støttede strukturfondene opbygning af forskningskapaciteten i regionerne med hovedvægten på forskningens materielle betingelser, mens Fællesskabets FTU-rammeprogrammer støttede tværnationale forskningsprojekter, der byggede på videnskabelig og teknologisk ekspertise og havde en bestemt socioøkonomisk virkning.

Men prioriteringerne skifter: for tidsrummet 2000-2006 har strukturfondene udtrykkelig opstillet fremme af forskning og innovation og udvikling af informationsfund som prioriteter. I deres retningslinjer, der bygger på generelle principper for opstilling af integrerede udviklingsstrategier og for oprettelse af decentraliserede, vidtrækkende partnerskaber, opfordrer de regionerne til at iværksætte foranstaltninger for innovationsfremmende strategier, for etablering af partnerskaber mellem universiteterne og erhvervslivet og for udvikling af særlig FTU-kompetence i form af menneskelige ressourcer.

Etablering af effektive partnerskaber og udvikling af menneskelige FTU-ressourcer er afgørende for en effektiv udnyttelse af samarbejde om forskningsprojekter i tilknytning til nationale eller europæiske forskningsprogrammer. I denne forbindelse viser de foreliggende data, at de ugunstigt stillede regioner i almindelighed havde gode resultater, når det gjaldt deres deltagelse i Fællesskabets fjerde FTU-rammeprogram idet deltagere fra græske, irske og portugisiske regioner var blandt de bedste (1994-98). Antallet af deltagere fra mål 1-regionerne er vokset i anden del af 90'erne. En mere systematisk undersøgelse viser, at der er nøje overensstemmelse mellem deltagelsens omfang og FTU-kapacitetsindikatorer som FTU-udgifter og menneskelige ressourcer på et almindeligt regionalt referencegrundlag.

Unionen har fremskyndet sin indsats for at indføre et virkeligt videnskabeligt og teknologisk fællesskab i Europa og har derved ydet betydelig støtte til nationale og regionale forskningsinitiativer i de ugunstigt stillede regioner og i ansøgerlandene. Selv om der ikke foreligger detaljerede statistikker over de tildelte midler, viser det øgede antal projekter med deltagere fra mål 1-regionerne og det øgede antal forskere fra disse regioner, som deltager i mobilitetsprogrammerne, at der er tale om et betydeligt, direkte bidrag til udjævning af forskellene mellem regionerne.

Planlægningen af strukturfondenes aktivitet 2000-2006 har vist, at der lægges stor vægt på FTUI og informationssamfundet som centralt led i udviklingsplanerne for mål 1-regionerne. FTUI's og informationssamfundets rolle som strukturfaktor i konkurrenceevnen og dermed i den økonomiske vækst på længere sigt gav sig udtryk i integrerede innovationsstrategier og vekselspil mellem universiteterne, forskningscentrene og virksomhederne og i støtte til international integration. Bistand til SMV, som forsker i og nemytter informationssamfundets teknologi, er et vigtigt led i denne aktivitet. Det er tydeligt, at der i mange regionale strategier allerede tages hensyn til den politik, der skal virkeliggøre EFR, og at man ønsker at udnytte de nye muligheder, den indebærer, og således komme til at spille en aktiv rolle inden for de givne rammer.

3.3. Innovative aktioner

Siden 1994 har de regionale innovationsstrategier (RIS) under den europæiske fond for regionaludvikling (EFRU) og de regionale innovations- og teknologioverførselsstrategier (RITTS) under Fællesskabets fjerde og femte FTU-rammeprograms tredje aktivitet været politiske virkemidler, hvormed regionernes innovationskapacitet kunne udvikles.

Denne model, der oprindeligt blev indført som regional teknologiplan for otte europæiske regioner, har siden fundet vid anvendelse. Der er nu mere end 100 regioner i Europa, som har deltaget i RIS/RITTS-ordningerne. I 1998 udviklede Kommissionen modellen yderligere ved hjælp af "RIS+ initiativet", der skulle sikre, at det arbejde, som er påbegyndt under RITTS/RIS-projekterne, videreføres ud over de strategiske rammer og giver anledning til konkret iværksættelse af nye foranstaltninger og projekter.

Formålet har været at fremme regional innovationsaktivitet og innovationskapacitet ved at opbygge konsensus blandt de vigtigste beslutningstagere²⁶. Strategiudvikling og udveksling af den bedste praksis er stadig afgørende.

Blandt de øvrige udviklinger er de *tverregionale innovationsprojekter* og de *tværnationale innovationsstrategiprojekter*, som hører under det Fællesskabets femte FTU-rammeprogram, og skal fremme overførsel af erfaringerne fra RIS/RITTS-regionerne til partnere i tiltrædelseslandene. For at tilskynde til oprettelse af netværk mellem de involverede regioner bidrager Kommissionen også til finansieringen af *netværket mellem innovative regioner i Europa*²⁷.

Forskellige evalueringer²⁸ viser, at RIS/RITTS har været en vigtig metode, når det drejer sig om at øge regionernes innovationspolitiske kapacitet ved at oprette nye regionale partnerskaber, indføre fælles arbejdsmetoder og iværksætte nye innovationsprojekter på virksomhederne²⁹. Partnerskaberne og strategierne inden for RIS-projekterne har haft stor politisk indflydelse, ikke mindst fordi de indgik i mere omfattende regionale økonomiske strategier (som på deres side har dannet grundlag for opstilling af mange forslag til strukturfondprogrammer for tidsrummet 2000-2006).

²⁶ Et eksempel af nyere dato, som er interessant (på grund af den regionale teknologiovervågning), er PROMÉTHÉE-projektet, hvis fase I for nylig er blevet afsluttet for regionen Vallonien (Belgien).

²⁷ Yderligere oplysninger om RIS/RITTS-modellen og om de innovative regioners netværk fås på <http://www.innovating-regions-org>.

²⁸ Europa-Kommissionen, 1997, "External evaluation of the Regional Technology Plans", Technopolis Ltd. i samarbejde med Athens universitet (Grækenland). Europa-Kommissionen, 1999, "On-going evaluation of the Regional Innovation Strategies Under Article 10 og the ERDF", ECOTEC Research and Consulting Ltd. Europa-Kommissionen, 2000, "Assessment of the Regional Innovation and

Et lignende initiativ, omend i mindre målestok, er de regionale informationssamfundsinitiativer (RISI)³⁰, der blev finansieret på grundlag af den europæiske fond for regionaludviklings artikel 10 og den europæiske socialfonds artikel 6 under et. Grundtanken har været at hjælpe de ugunstigt stillede regioner med at gøre informationssamfundsmodellen til en integrerende del af regionaludviklings- og beskæftigelsespolitikken. Hovedformålet med RISI er skabe enighed om en regional informationssamfundsstrategi mellem de vigtigste regionale deltagere og oprette partnerskaber blandt dem og fremme deres engagement og samarbejde for at få opstillet en regional handlingsplan.

Tværnationalt samarbejde mellem regionerne har i mange år været et vigtigt led i EU's strukturpolitik og har blandt Fællesskabets initiativer haft betegnelsen INTERREG³¹. Disse ordninger videreføres på mellemlangt sigt. INTERREG III (2000-2006) følger tre hovedlinjer, hvoraf to³² drejer sig om aktiviteter i forbindelse med FTUI.

Når det gælder innovation i forbindelse med udviklingen af menneskelige ressourcer, har regionerne fået støtte på grundlag af den europæiske socialfonds artikel 6, så de kan udvikle deres evne til at fremme virksomhedsinnovation, konkurrencedygtighed og iværksætterånd. Desuden er regionernes innovationsevne blevet øget gennem de aktiviteter, som er blevet udført i forbindelse med Fællesskabets øvrige pilotprogrammer for beskæftigelse, menneskelige ressourcer og regionaludvikling.

For at øge regionaludviklingsinitiativernes virkning og kvalitative aspekter har Kommissionen sat ind på støtte til nye ideer, der kan give regionerne virkeligt innovative metoder. De såkaldte innovative aktioner blev derfor iværksat for at udvikle nye regionalpolitiske modeller, der bygger på videnøkonomiske modeller og forlæg.

Technology Transfer Strategies and Infrastructures (RITTS)", CURDS, MERIT; PAR&OIR. Europa-Kommissionen, 1999, "The Evaluation of the Inter-regional Information Society Initiative (IRISI)", Technopolis Ltd.

²⁹ Se f.eks. RIS Yorkshire & Humber (UK): projektet udviklede 15 virksomhedsledede sektornetværk, der især koncentrerede sig om forholdene i forsyningskæden. I hvert netværk blev virksomhedernes særpræg, behov og forsyningsstiltforsler bedømt. Et resultat af disse bedømmelser, som er fælles for flere netværk, har været oprettelse af sektorbestemte videncentre i fysisk eller virtuel form. Et andet resultat er finance2Business.com web portalen, hvis vigtigste formål er at nedsætte adgangsomsomkostningernes og virksomhedernes finansieringsomkostninger.

³⁰ RISI bestod af to dele, RISI1, som gik ud på at oprette et regionalt partnerskab om udarbejdelse af en regional strategi og handlingsplan for informationssamfundet, og RISI2, der drejede sig om at udarbejde og iværksætte et tværregionalt pilotforsøg, som skulle vise den bedste praksis, når det gjaldt regional udvikling af informationssamfundet. Indtil nu har 22 regioner deltaget i RISI1 og 9 i RISI2.

³¹ I forbindelse med INTERREG II (1994-1998) blev der iværksat en række forsknings- og innovationsbestemte aktiviteter. De drejede sig om en række forskellige prioriterede forskningsemner (f.eks. landbrug, medicinsk teknologi og nye produktionsteknologier) og inddrog forskningscentre og erhvervsliv.

³² Linje A (grænseoverskridende samarbejde) drejer sig om aktiviteter, der bl.a. skal fremme fælles udnyttelse af menneskelige ressourcer og faciliteter på en række forskellige områder for at øge produktiviteten og medvirke til at skabe en bæredygtig beskæftigelse. Forskning, teknologisk udvikling og uddannelse hører til de områder, der nævnes i retningslinjerne. Linje C (tværregionalt samarbejde) omfatter også samarbejdsaktiviteter i forbindelse med forskning, teknologisk udvikling og SMV.

Retningslinjerne for den europæiske fond for regionaludviklings (EFRU's) nyskabende aktioner (2000-2006) blev vedtaget af Kommissionen i januar 2001³³ og de tilsvarende forslagsindkaldelser blev udsendt med en frist til maj 2001. Formålet med denne aktivitet er at iværksætte innovative former for praksis, der skal forbedre de strukturinterventioner, som EFRU er med til at finansiere i mål 1 og 2-regionerne. Det samlede budget er på ca. 400 mio. €, hvoraf 94% er bestemt til medfinansiering af *regionale programmer for innovative aktioner og af projekter, som bygger på disse programmer*, mens 6% skal gå til *afholdelse af konkurrencer for de bedste projekter, der har et regionalt program som grundlag*, og til oprettelse af *netværk og udveksling af erfaringer mellem regionerne* indbyrdes. Netværkene skal være både tematiske og geografiske. Forslagene forventes indsendt direkte af de kompetente regionale myndigheder.

De innovative aktioner indgår i tre temaer³⁴, hvoraf det første (*regional økonomi baseret på viden og teknologisk innovation*) er særlig vigtigt for opfyldelsen af det europæiske forskningsrums målsætninger. Formålet med dette tema er at sætte regionerne i stand til at opbygge konkurrenceevne ved at udvikle regionale forsknings- og innovationssystemer. For at opnå dette tilskyndes regionerne til at udarbejde regionale programmer, hvis formål er at øge og styrke samarbejdet og samvirket mellem den offentlige forskning og erhvervslivet. De innovative aktioners FTU-bestemte retningslinjer omfatter følgende aktiviteter, som kan medfinansieres:

- etablering eller udbygning af samarbejdsnet mellem virksomheder eller grupper af virksomheder, forskningscentre, universiteter, foretagender, der forbedrer de menneskelige ressourcers kvalitet, finansieringsinstitutter, specialrådgivningsvirksomheder osv.
- personaleudveksling mellem forskningscentre, universiteter og virksomheder, især SMV
- formidling af forskningsresultater og tilpasning af teknologi til SMV
- opstilling af teknologistrategier for regionerne, herunder pilotprojekter
- støtte til udklækningssteder for nye virksomheder med forbindelser til universiteterne og forskningscentre; udnyttelse af afsmittende virkninger fra universitetscentre eller store virksomheder, der orienterer sig mod innovation og teknologi
- ordninger for støtte til videnskabelige og teknologiske projekter, der udføres af SMV, universiteter og forskningscentre i fællesskab
- bidrag til udvikling af nye finansieringsordninger (risikovillig kapital) for virksomhedsoprettelse.

Da Kommissionen opstillede disse retningslinjer, benyttede den den overordnede strategi for det europæiske forskningsrum som en prioriteret model, hvori de nye innovative aktioner passer perfekt. Deres omfang understreger, hvor vigtigt det er at skabe samvirke mellem regionalpolitikken og forsknings- og innovationspolitikken.

³³ KOM(2001)60 af 31.1.2001, "Regionerne og den nye økonomi" - retningslinjer for EFRU's nyskabende aktioner for perioden 2000-2006.

³⁴ De to andre er: "eEurope-Regio: Informationssamfundet i regionaludviklingens tjeneste" og "regional identitet og bæredygtig udvikling".

3.4. Forbedring af de ugunstigt stillede regioners mulighed for at deltage i det europæiske forskningsrum

3.4.1. Investering i menneskelige VT-ressourcer ved hjælp af rammeprogrammet

Det Europæiske Råd opfordrede på sit møde i Lissabon i marts 2000 Kommissionen til at skabe mulighed for at fjerne de sidste hindringer for forskermobiliteten i Unionen inden slutningen af 2002. På baggrund af en resolution, som Rådet vedtog i juni 2000, oprettede Kommissionen en højniveaugruppe, der skulle tage sig af spørgsmålet og fremsætte konkrete forslag. Der blev peget på fire problemområder, nemlig juridiske og administrative hindringer, kulturelle og sociale problemer, karrierestrukturerne i forbindelse med mobilitet og problemerne med mobilitet mellem sektorerne, ikke mindst mellem universiteterne og erhvervslivet. Disse problemer er mest udtalte i de ugunstigt stillede regioner, og det samme gælder regionerne i ansøgerlandene.

Den 20. juni 2001 vedtog Kommissionen en meddelelse med titlen "En mobilitetsstrategi for det europæiske forskningsrum". Den indeholder konkrete foranstaltninger for forbedring af forskermobiliteten og tager især sigte på forskernes problemer i afsidesliggende eller ugunstigt stillede regioner. Foranstaltningerne omfatter: (1) bedre oplysninger om mobilitetsmulighederne ved oprettelse af en særlig internetportal, som også skal omfatte statistik, (2) oprettelse af mobilitetscentre, der skal give forskerne og deres familie praktisk bistand med etablering i værtslandet, (3) vægt på kvalitetsspørgsmål ved hjælp af benchmarking og udveksling af de bedste former for praksis, (4) bedre skattemæssige, ansættelsesmæssige og sociale forhold for forskerne i mobilitetsperioden³⁵. Med denne omfattende foranstaltningspakke er der taget et stort skridt mod forbedring af mobiliteten for de ugunstigt stillede regioners forskere, da den omfatter alle EU's regioner foruden regionerne i ansøgerlandene.

Fællesskabets FTU-rammeprogram har altid bygget på aktiviteter med omkostningsdeling, der blev iværksat direkte af Europa-Kommissionen og de deltagende foretagender. Da disse projekter skulle have en tværnational struktur og i de fleste tilfælde bestod af konsortier, er der opstået en proces, hvor udnyttelse af viden og ideer, udvikling af nye teknologier og overførsel af knowhow sker i fællesskab. At virksomheder fra ugunstigt stillede regioner deltog i disse aktiviteter viste sig at være et fortrinligt middel til formidling af viden, iværksættelse af innovation og inddragelse af forskningsresultater i regionernes socioøkonomiske struktur.

Overgangen til videnøkonomi afhænger i høj grad af Unionens evne til at udnytte de menneskelige ressourcer, der skaber de videnskabelige erfaringer og udveksler dem med hinanden. For at det kan ske, omfatter Kommissionens forslag til Fællesskabets nye FTU-rammeprogram (2002-2006) en øget indsats på området menneskelige ressourcer med vægt på især uddannelse og mobilitet og fastsætter næsten en fordobling af de midler, der i det femte rammeprogram blev afsat til samme formål, således at tilskudsmulighederne er blevet stærkt forøget og omfatter mange specielle tilfælde, der er særlig interessante for de ugunstigt stillede regioner (som det er tilfældet med tilskuddene til genetablering). Formålet er at skabe effektive ordninger for bekæmpelse af den hjerneflugt, der stadig forekommer i Unionens

³⁵ Kommissionens GD for beskatning og toldunion er på Rådets opfordring netop i færd med at foretage en undersøgelse af selskabsbeskatning. Rapporten er delt i to dele, hvoraf den ene drejer sig om de sidste skattemæssige hindringer for økonomisk aktivitet på det indre marked. Det afsluttende dokument skal bl.a. behandle problemerne i forbindelse med dobbeltbeskatningsaftaler og foreslå eventuelle yderligere foranstaltninger.

ugunstigt stillede regioner. Desuden skal der som prioritet gives støtte til videnskabelig ekspertise og uddannelse af forskere fra ansøgerlandene (ligesom til forskere fra medlemsstaterne).

Her bør navnlig ordningen **Marie Curie Værtsstipendier til overførsel af viden** nævnes. De tager sigte på europæiske foretagender (universiteter, forskningscentre, virksomheder osv.), der har behov for at udvikle nye kompetenceområder, og skal desuden fremme udvikling af forskningskapaciteten i de ugunstigt stillede regioner i EU og de associerede lande. Stipendierne til videnoverførsel giver erfarne forskere mulighed for at opholde sig på sådanne foretagender for at overføre viden, forskningskompetence og teknologi.

På samme måde er ordningen for **Marie Curie tilskud til genetablering** særlig vigtig for forskere fra ugunstigt stillede regioner, som arbejder i udlandet. Ordningen tager sigte på forskere fra EU og de associerede lande, som netop har afsluttet et Marie Curie-stipendieophold på mindst to år. Den består af et personligt tilskud på et fast beløb, som skal benyttes inden et år. Det tildeles stipendiaten, når denne har forelagt et nærmere bestemt projekt, som bedømmes på sine egne betingelser. Genetableringen er ikke begrænset til forskerens hjemland. En lignende ordning (som dækker en genetableringsperiode på indtil to år) skal gælde for europæiske forskere, der har drevet forskning uden for Europa i mindst fem år.

3.4.2. *Foreslåede finansielle tilskyndelser*

De ugunstigt stillede regioner har kun få muligheder for at indhente de velstående regioner, hvis de ikke opstiller FTUI-strategier, der svarer til de velstående regioners. Dybest set udsættes de i samme grad for alle de udfordringer, der skyldes globaliseringen og konkurrencen. Derfor må de benytte virkelige FTUI-metoder, hvis de søger at opstille langtidsperspektiver. En samhørighedspolitik, der ikke får de ugunstigt stillede regioner til at udvikle sig hurtigt i denne retning, er derfor i det lange løb dømt til at mislykkes. Kun ved fuldt at udnytte samvirket mellem samhørighedspolitikken og forskningspolitikken kan dette mål nås.

I overensstemmelse med den strategi, der lægges for det europæiske forskningsrum, og den prioritetsudvikling, som finder sted i Unionens strukturpolitik, regnes der i den næste udgave af Fællesskabets FTU-rammeprogram med et øget samvirke. Kommissionens forslag til det nye rammeprogram (2002-2006) går derfor ind for at styrke den indsats, der gøres af forskere fra mål 1-regionerne. Når et projekt, der finansieres af rammeprogrammet, omfatter en deltager fra en mål 1-region, kan den del af projektet, den pågældende deltager er involveret i, i overensstemmelse med forordning 1260/99³⁶ suppleres ved medfinansiering over strukturfondene, samtidig med at den gældende lovgivning for statsstøtte overholdes. Denne supplerende finansiering tildeles ved hjælp af en eller flere foranstaltninger, som træffes af den kompetente myndighed, der forestår aktiviteterne i den pågældende region.

³⁶ Rådets forordning (EF) nr. 1260/99 af 21. juni 1999 om vedtagelse af generelle bestemmelser for strukturfondene, EFT L 161 af 26.6.1999, s. 1.

3.4.3. *Fremme af samvirket mellem de ugunstigt stillede og de udviklede regioner ved indførelse af samordnings- og netværksaktiviteter*

Hvis der skal opnås større samhørighed i Unionen, er det en direkte forudsætning, at der skabes de nødvendige betingelser for at den tilstedeværende forskningskapacitet i de ugunstigt stillede regioner kan integreres i den europæiske forskningsstruktur. Det næste rammeprogram vil bidrage til oprettelsen af regionale kapacitetsnetværk for at fremme dannelsen af egentlige videnskabelige og teknologiske kompetencenetsværk og således formidle overførslen af viden. Aktiviteter, som får støtte under denne del af rammeprogrammet, indebærer en virkelig værditilvækst for Fællesskabet i kraft af deres bidrag til den økonomiske og sociale samhørighed.

Meningen med denne aktivitet er at fremme og støtte samvirket mellem forskningsaktiviteter i flere forskellige regioner ved at samordne aktiviteterne i udførelsesfasen, så de gensidigt står åbne for hinanden og har adgang til hinandens forskningsresultater. Det omfatter også fastlæggelse og udførelse af fælles aktiviteter. Rammeprogrammet kan bidrage til samordning af forskningsaktiviteterne mellem forskere i de ugunstigt stillede regioner og forskere i Unionens øvrige regioner med særlig vægt på dem, der hører hjemme i samhørighedslandene og i yderregionerne.

Til dette formål kunne Fællesskabet støtte initiativer, der går ud på at danne netværk mellem disse regioners aktiviteter efter de regler, der er fastsat for at styrke det europæiske forskningsrums grundlag. Det kan især dreje sig om målrettede samordningsaktioner, der skal fremme og støtte samordnede initiativer, som bliver truffet af forskellige forsknings- og innovationsforetagender i de pågældende lande og regioner. De kunne f.eks. omfatte aktiviteter som tilrettelæggelse af konferencer, møder, undersøgelser, personaleudvekslinger, udveksling og formidling af god praksis, etablering af informationssystemer og oprettelse af ekspertgrupper og om nødvendigt bistå med fastlæggelse, tilrettelæggelse og administration af fælles aktiviteter.

Målet er her at fremme og støtte initiativer fra flere lande med særlig vægt på partnerskaber mellem udviklede regioner og mål 1-regioner. De skal omfatte områder af fælles strategisk interesse og tage sigte på at udvikle samvirke mellem igangværende aktiviteter ved at samordne deres udførelse, åbne dem for hinanden og give gensidig adgang til forskningsresultaterne og ved at fastlægge og udføre fælles aktiviteter. Disse aktiviteter skal forstås som programmer eller dele af programmer, ordninger, planer eller andre initiativer, der udføres på regionalt plan og indebærer offentlig finansiering til støtte for FTU-arbejde, udvikling af forskningskapacitet og fremme af innovation. Aktiviteterne kan udføres direkte af offentlige myndigheder eller forskningsforetagender på regionalt plan (forskningscentre og andre forskningsforetagender) eller inden for rammerne af europæisk samarbejde (men med et videre regionalt sigte).

Til dette formål kan Fællesskabet støtte forslag, der udvælges efter offentlige forslagsindkaldelser. Hvis det er hensigtsmæssigt, kan der indkaldes interessetilkendegivelser, hvorefter der kan offentliggøres målrettede forslagsindkaldelser. Det ville gøre det lettere at rette aktiviteterne mod de lande, hvor der især findes mål 1-regioner. Derudover kan særlige støtteaktiviteter supplere disse foranstaltninger ved hjælp af konferencer, workshops, undersøgelser, arbejdsgrupper og informationsformidlingsaktiviteter.

Det er klart, at disse netværksaktiviteter fra tiltrædelsesøjeblikket skal udvides til at omfatte de lande, der optages i Unionen, efter de samme principper, som gælder for de nuværende 15 medlemsstater.

Foruden disse aktiviteter forventes der støtte til samordning og støtte (herunder finansiering) til aktiviteter, der går ud på at skabe samvirke eller styrke udvekslings- og samarbejdsordninger mellem nationale eller regionale programmer for menneskelig kapital og mobilitet.

Disse initiativer skal især gå ud på at åbne nationale eller regionale programmer med samme formål som aktiviteten "menneskelige ressourcer og mobilitet" for forskere fra andre medlemsstater eller fra lande, der er associeret rammeprogrammet. De skal også sikre, at disse forskere får den nødvendige praktiske bistand (af juridisk og administrativ art).

3.4.4 EU's yderregioner (RUP)

Det europæiske territorium omfatter syv yderregioner³⁷. De har særstatus i henhold til traktatens artikel 299, stk. 2, fordi de præges af en række særlige forhold, der hæmmer deres udvikling og evne til at indhente Unionens øvrige regioner: de er afsidesliggende og isolerede, de har tropisk eller subtropisk klima, og deres nabolande er udviklingslande. De har en høj befolkningstæthed med en hurtigt voksende befolkning af især unge og en BNP pr. indbygger, som hører til Unionens laveste, og de udgør derfor en særlig målgruppe, som Det Europæiske Råd i flere tilfælde har vist den største omhu.

Det Europæiske Råd bad således på sit møde i Köln Kommissionen om at iværksætte en række foranstaltninger og aflægge rapport herom³⁸. Efter en systematisk indsats vedtog Kommissionen en omfattende række politiske foranstaltninger til fordel for disse regioner og forelagde dem på Det Europæiske Råds møde i Göteborg (15.-16. juni 2001). At styrke forsknings-, de teknologiske udviklings- og innovationsstrategierne for disse regioner er nu blandt Kommissionens prioriteringer.

Trods alle socioøkonomiske problemer og andre vanskeligheder har yderregionerne et særligt forsknings- og udviklingspotentiel, hvormed nogle af ulemperne kan vendes til fordele, hvis der opstilles hensigtsmæssige, integrerede regionale forsknings- og innovationsstrategier, der tager tilstrækkeligt hensyn til de særlige geografiske, klimatiske og andre specielle forhold. Sådanne strategier er nu ved at blive udarbejdet inden for rammerne af strukturfondene og sigter på at sætte forskere fra disse regioner bedre i stand til at deltage i Fællesskabets rammeprogramer for FTU³⁹. Et betydeligt forskningspotentiel, der skabes ved lokal indsats med støtte fra de EU-relaterede centre i moderlandene, rummer særlige perspektiver, der kan tilpasses de enkelte regioner.

Kommissionen og yderregionerne er netop i færd med et samarbejde om at opstille de faste rammer for en række nye aktiviteter, der skal inddrage yderregionerne i et forskningssamarbejde med det øvrige Europa og med hinanden, for at de hurtigere kan få udbytte af vidensamfundet. Det omfatter en udtømmende liste over mulige forskningsområder - især dem, hvor særlige regionale forhold kan give fordele - og over eksisterende forskningsaktiver og strukturer (i form af menneskelig kapital, infrastruktur og institutioner). Kommissionen bidrager til denne første omfattende liste med en særlig undersøgelse af de afsides liggende regioners FU-potential og med en (igangværende) undersøgelse af deres

³⁷ De fire franske departementer Guadeloupe, Martinique, Guyane og Réunion; De Kanariske Øer (Spanien) og de autonome portugisiske regioner Azorerne og Madeira.

³⁸ Kommissionens rapport om foranstaltninger til gennemførelse af artikel 299, stk. 2 - regionerne i Den Europæiske Unions yderste periferi, KOM(2000) 147 endelig.

³⁹ KOM(2000) 147 endelig.

udvikling til informationssamfund. Kommissionen vil oprette en særlige arbejdsgruppe, der skal behandle disse spørgsmål.

Dette arbejde vil give yderregionerne det nødvendige grundlag for at kunne udvikle hensigtsmæssige videnskabelige samarbejdsaktiviteter og hjælpe dem til at udnytte deres potentiel, så de i højere grad inddrages i det europæiske forskningsrums udvikling. De kan således udnytte deres i nogle henseender enestående miljø til forskningsformål (ved f.eks. at lægge vægt på tropemedicin eller tropisk landbrug) eller deres allerede udviklede teknologiske kapacitet (på områder som luft- og rumfartsteknologi). Der er også mulighed for at yde videnskabelige bidrag i forbindelse med spørgsmål som den bæredygtige udvikling og klimaændringen med særligt sigte på udviklingslandene på den sydlige halvkugle. De kunne således udvikle sig til en egentlig brobygger mellem netop disse lande og videnskaben.

Grundlaget for at inddrage yderregionerne stærkere i det europæiske forskningsrum er således lagt i form af en række politiske foranstaltninger i det næste rammeprogram, strukturfondenes særlige bestemmelser for yderregionerne⁴⁰ og andre relevante foranstaltninger i forbindelse med artikel 299-indsatsen (f.eks. til fordel for vedvarende energi). De syv yderregioner kan således foretage en indbyrdes samordning og aftale en hensigtsmæssig udnyttelse af de af deres programmer, der finansieres af strukturfondene, så samarbejdet fremmes, og de kan gribe de forskellige muligheder, Unionen tilbyder (rammeprogrammet for forskning og strukturfondenes initiativer, herunder de nye innovative aktioner (2000-2006)), og opstille en virkelig integreret regionaludviklingsstrategi.

3.5. Udvidelsen

Udvidelsen er en af Unionens højeste prioriteter. Den gradvise inddragelse af ansøgerlandenes videnskabelige miljø er allerede i gang, da de er fuldt associeret Fællesskabets femte FTU-rammeprogram. Den regionale dimension i denne inddragelse betyder i de fleste tilfælde, at de modeller, der er blevet udviklet i forbindelse med det europæiske forskningsrum, anvendes på ansøgerlandene. Da forskningen er et af de områder, der bidrager stærkt til tiltrædelsesstrategien, bør der udvikles samvirke, og erfaringerne andre steder fra bør udnyttes.

Formålet bør være ikke blot at styrke ansøgerlandenes forskningskapacitet, men også deres evne til forskningsadministration, det gælder også det regionale plan. Det kan gøres ved at mobilisere og dele de nationale, regionale og europæiske forskningsadministrationers ekspertise.

Siden 1994 har ansøgerlandene (men også Rusland og de nye uafhængige stater) været omfattet af rammeprogrammet⁴¹. Disse landes videnskabelige og teknologiske muligheder kræver særlig støtte, og de kan i denne henseende på mange måder sammenlignes med mål 1-regionerne. I denne sammenhæng er ansøgerlandene blevet fuldt associeret Fællesskabets femte FTU-rammeprogram, så de kan skabe aktive forbindelser til Unionens videnskabelige og teknologiske miljø (med særlig støtte fra PHARE-programmet) og på denne måde videreføre deres moderniseringsbestrebelse.

⁴⁰ Yderregionerne får Fællesskabets højeste sats for investeringsfinansiering (f.eks. til forskningsinfrastruktur) op til en maksimal andel af de støtteberettigede omkostninger.

⁴¹ INCO-COPERNICUS (INCO's bidrag til de central- og østeuropæiske lande nåede i Fællesskabets fjerde FTU-rammeprogram op på 78,3 mio. €).

På denne måde har ansøgerlandene kunnet drage fordel af EU-landenes erfaringer i forbindelse med oprettelse og ledelse af FTU-konsortier og indgåelse af forskningspartnerskaber med andre foretagender i Unionen. Skønt deltagelsen på nuværende tidspunkt i nogen grad er begrænset til universitetsverdenen, er der håb om, at erhvervslivet og den private sektor vil spille en større rolle i fremtiden på grund af indflydelse fra aktiviteterne og udvekslingerne i forbindelse med rammeprogrammet.

4. ANVENDELSE AF DET EUROPÆISKE FORSKNINGSRUMS REGIONALE MODEL

4.1. Udnyttelse af mulighederne i Fællesskabets nye rammeprogram for forskning (2002-2006)⁴²

Fællesskabets nye FTU-rammeprogram giver de regionale organer en række nye muligheder og tilbyder dem forskellige former for deltagelse og hurtigere integration i det videnbaserede samfund, som er under udvikling i Europa. Disse muligheder strækker sig fra Fællesskabets FTU-rammeprograms nye ordninger til aktiviteter, der skal fremme netværksdannelse, tværregionalt samarbejde og udbygning af videngrundlaget for regionernes videnskabelige, teknologiske og innovative muligheder.

4.1.1. Anvendelse af de nye ordninger

De nye finansieringsordninger for Fællesskabets forskningsaktioner er en væsentlig faktor i opbygningen af det europæiske forskningsrum. De forventes at gøre Fællesskabets forskning mere gennemsigtig og overskuelig og således fungere som katalysatorer for udviklingen af regionale strategier, der ganske vist sigter på regionernes økonomiske struktur, men samtidig er åbne for den europæiske og den internationale dimension.

- Ekspertisenetværk (som skal oprettes ved forslagsindkaldelse) vil gøre det muligt at udbygge og integrere nuværende eller kommende videnskabelig ekspertise i alle EU's regioner. Med et stærkt planlægningspræg forventes de at være særlig velegnede til regionale forsknings- og innovationsbeslutningstagere og at ville skabe større sammenhæng mellem de centrale og perifere videnskabelige kompetencecentre og dermed øgede muligheder for samarbejde, personalemobilitet, udveksling af oplysninger og viden og positiv afsmitning på den lokale og regionale økonomi. Desuden forventes effektive ekspertisenetværk at dæmme kraftigt op for den tværnationale hjerneflugt (forskere, som flytter fra ugunstigt stillede til velstillede regioner). De kan bidrage til opbygning af multipolære innovations- og ekspertiseområder, som indirekte støtter lokal udvikling og økonomisk vækst og således bidrager til den regionale befolkningsstabilitet og modvirker tværregional hjerneflugt.
- Integrerede projekter, der ligeledes skal iværksættes ved hjælp af forslagsindkaldelser, skal gøre det muligt for regionale organer at samarbejde på et tværnationalt grundlag om bestemte videnskabelige og teknologiske målsætninger med sigte på konkrete resultater. Regionale organer kan her tilknyttes tværnationale partnerskaber, der skal udvikle bestemte projekter af en betydelig størrelse og samle de videnskabelige og teknologiske bestræbelser.

⁴² KOM(2001)94 af 21.02.2001.

Formålet med ekspertisenetværk er at skabe en holdbar integration af de deltagende foretagenders forskningsaktiviteter. Integrerede projekter skal bestå af en række forskningskomponenter, der udføres samordnet og giver partnerne mulighed for at reagere på samfundsmæssige eller konkurrencemæssige problemer. De skal styres fleksibelt, og de skal stå åbne for nye partners deltagelse. Begge ordninger skal styre hele det europæiske territorium mod ekspertisedannelse ved at inddrage alle fortjenstfulde forskerhold og sørge for udbredelse af forskningsresultaterne.

De nye ordninger skal på baggrund af de prioriteringer, Kommissionen har opstillet, anvendes sammen med en række konsekvente ledsageforanstaltninger, der sikrer, at de finansierede aktiviteter tjener en samlet strategi for stadig større integrering af det europæiske forskningsområde.

Regionerne kan også benytte den nye type samordningsaktiviteter i forbindelse med emnet "Styrkelse af de europæiske forskningsgrups grundlag". Nærmere omtale af disse foranstaltninger er sket i det foregående (jf. 3.4.3 *Fremme af samvirket mellem de ugunstigt stillede og de udviklede regioner ved indførelse af samordnings- og netværksaktiviteter*).

4.1.2. *Større sammenhæng mellem forskning og innovation på regionalt plan.*

Der vil blive udviklet ansporings- og valideringsaktiviteter med sigte på lokale og regionale initiativer for at fremme udvikling af nye innovative virksomheder, overførsel og udveksling af den bedste praksis og udvikling af et klima, som er mere gunstigt for forskning og innovation.

- Tværregionalt samarbejde vil blive fremmet for at befordre udviklingen af forsknings- og innovationsstrategier og iværksættelsen af programmer med lokal deltagelse. Disse aktiviteter vil blive udviklet i nøje samklang med de aktiviteter, der udføres i forbindelse med Unionens regionalpolitik og i tilknytning til strukturfondene.
- Der vil blive lagt særlig vægt på, at ansøgerlandenes regioner deltager i denne type aktiviteter, ikke mindst i forbindelse med anvendelse af ordninger, der på unionsplan har vist sig at være vellykkede for regionerne. Desuden vil der på nationalt eller regionalt plan blive benyttet innovative metoder og erfaringer for at undersøge den komplicerede innovationsproces yderligere.

Udviklingen af forsknings- og innovationsstrategier og den tværregionale teknologioverførsel har hidtil fået betydelig bistand fra Fællesskabet^{43, 44}. Fællesskabets nye FTU-rammeprogram bliver vigtigt for, at dette arbejde kan videreføres. Også den europæiske investeringsbank (IEB) og den europæiske investeringsfond (EIF) kan få betydning, ikke mindst efter deres seneste initiativer (121, Innovation 2000) og Det Europæiske Råds opfordring på møderne i Stockholm, Nice og Lissabon til at støtte lokale og regionale innovationsinitiativer ved at fremskaffe risikovillig kapital. Kommissionens og EIB's seneste fælles initiativ med henblik på at styrke FTU- og innovationsinitiativer ved hjælp af fælles støtteaktiviteter kommer også til at spille en vigtig rolle i denne henseende⁴⁵.

⁴³ I erkendelse af behovet for øget lokal netværksdannelse og mere omfattende lokale informationsstrømme har FTU-rammeprogrammets innovationprogram oprettet innovationsrelæcentre (IRC) (68 aktive centre, som omfatter EØS-landene og NAC. De finansieres af innovationsprogrammet og skal underrette og bistå det lokale brugersamfund med innovation og tværnational teknologioverførsel. Strukturfondene har fremhjulpet virksomhedsinnovationscentre (150 VIC i

4.1.3. *Udvikling af flere menneskelige VT-ressourcer med bedre uddannelse*

I forbindelse med de forskningsuddannelsesnetværk og videnoverførselsstipendier, der skal udvikles i tilknytning til Marie Curie-aktionerne for menneskelige ressourcer og mobilitet, vil forskere fra de ugunstigt stillede regioner få tilbudt muligheder, som også omfatter integrationstilskud. De samme foranstaltninger skal også gælde for forskere fra ansøgerlandenes regioner.

Mobilitets- og uddannelsesordningerne skal således især dreje sig om at udvikle og overføre forskningskompetence, underbygge og udvide forskernes karrieremuligheder og fremme ekspertisedannelse. Da aktiviteten i princippet står åben for alle former for videnskabelig og teknologisk forskning, der bidrager til Fællesskabets FTU-målsætninger, er alle Unionens forskere pr. definition sikret adgang. Muligheden for at tilpasse prioriteringerne med hensyn til f.eks. fag, deltagende regioner, forskningsforetagendernes art og målgruppens erfaringsniveau vil dog blive bibeholdt, så det kan lade sig gøre at indrette sig efter, hvordan de relevante europæiske behov udvikler sig.

Der vil blive lagt særlig vægt på en række forhold, der berører forskernes socioøkonomiske vilkår, ikke mindst ligestilling mellem kønnene, sproglig balance og karriereopbygning. Der vil blive taget særligt hensyn til udviklingen af forskningsaktiviteter i EU's og ansøgerlandenes ugunstigt stillede regioner, og strukturfondenes indsats vil således blive suppleret.

For at styrke regionernes menneskelige forskningspotentiel skal MR- og mobilitetsaktioner søge at tiltrække de bedste og mest lovende forskere fra tredjelande, fremme europæiske forskeres uddannelse i udlandet og tilskynde europæiske forskere, der har slået sig ned uden for Europa, til at vende tilbage til de regioner, de kom fra (jf. punkt. 3.4.1, investering i menneskelige VT-ressourcer ved hjælp af rammeprogrammet).

4.1.4. *Støtte til udvikling af regionernes videnskabelige infrastruktur*

Der vil blive lagt særlig vægt på at udnytte eller udvikle ny videnskabelig infrastruktur i regionerne i samarbejde og samvirke med strukturfondenes og den europæiske investeringsbanks aktiviteter. Det skal bemærkes, at moderne videnskabelig infrastruktur er en vigtig drivkraft i regionernes økonomiske udvikling (f.eks. forsker- og teknologiparker til effektiv klyngedannelse og effektivt samarbejde mellem universiteterne og erhvervslivet, eller elektroniske højhastighedsnet og dertil knyttede faciliteter som en af de vigtigste indfaldsveje til informationsøkonomien).

20 lande, heriblandt nogle EØS-lande), der hovedsagelig beskæftiger sig med oprettelse af nye innovative SMV. Både VIC og IRC kan bistå interesserede virksomheder med deltagelse i EU's FTU-programmer eller i aktioner, der finansieres af EFRU, da de kan give grundlæggende oplysninger om mulighederne i RP og har nøje forbindelser med de nationale kontaktpunktnet, som giver lokal bistand til udarbejdelse af forslag. Desuden spiller VIC en supplerende rolle for fremme af grænseoverskridende tværregionalt samarbejde (under INTERREG).

⁴⁴ Under Fællesskabets FTU-rammeprogramms innovationsprogram skaber også PAXIS (Pilotaktion for innovative iværksættelser) netværkets økonomiske område et godt klima for iværksættelse og påvirkning. Denne ordning, der blev iværksat i 1999, omfatter på nuværende tidspunkt 15 økonomiske områder, som påviser, udveksler og videreformidler god praksis for at fremme gode vilkår for oprettelse af innovative virksomheder i medlemsstaterne og for deres vækst.

⁴⁵ EIB/Kommissionens GD for Forskning, fælles pressemeddelelse, Bruxelles, den 7. juni 2001 "An agreement to boost European research and innovation".

Et godt eksempel i så henseende er dannelsen af elektroniske forskningsnetværk. Den EU-finansierede GEANT⁴⁶ elektroniske bredbåndsforbindelse, som forventes at være driftsklar i november 2001, skal forbinde alle elektroniske forsknings- og uddannelsesnet i Europa med en gennemsnitlig båndbredde på 2,5 Gigabit/sekund (heriblandt netværk i ansøgerlandene) i kraft af Fællesskabets FTU-rammeprogram og således for første gang bringe Europa foran, når det gælder elektroniske forskernet i verdensformat. Der forventes yderligere støtte fra EIB til regionale og lokale initiativer for at forbedre netværk, hvor det er påkrævet. Forskere fra EU's ugunstigt stillede regioner og fra ansøgerlandene vil således kunne samarbejde på lige fod med deres modpart i de udviklede regioner og i den øvrige verden.

4.1.5. Styrkelse af den regionale dimension i debatten om videnskab og samfund

Det regionale plan kan være det rigtige udgangspunkt for støtte- og refleksionsaktiviteter i forbindelse med den voksende debat om videnskab og samfund. Kritiske spørgsmål om den stadig mere komplicerede vekselvirkning mellem videnskab og samfund vil her finde grobund for drøftelser. Videnøkonomiens komme har overrasket mange af samfundets institutioner, så de har været uforberedt på mange af de spørgsmål og problemer, der især rejses af videnskabens fremskridt: spørgsmål om videnskab og etik, forskningens grænser og videnskabens rolle i samfundets styringssystem er nogle få eksempler på de vanskelige emner, der også kan behandles i en regional sammenhæng og belyses af regionernes righoldige mangfoldighed.

4.1.6. Styrkelse af Fællesskabets regionaludviklingspolitik ved iværksættelse af relevant forskning

I tilknytning til emnet Foregribelse af EU's behov inden for videnskab og teknologi og til støtte for Fællesskabets øvrige politik kan der gives særlig støtte til forskningsaktiviteter inden for regionaludvikling. Planen for Europas fysiske og funktionelle udviklingsperspektiv opstiller de generelle rammer for en lang række emner, der står åbne for forskning i forbindelse med regionaludviklingen.

4.1.7. Særlig støtte til regionerne i ansøgerlandene

Det europæiske forskningsrums udvikling betyder også, at der føres en politik, som inddrager ansøgerlandene. På denne baggrund kommer de foranstaltninger, der omtales i det foregående, også til at gælde dem. Der vil især blive opfordret til tværregionalt samarbejde og regional netværksdannelse mellem regioner i ansøgerlandene og regioner i EU, især når det drejer sig om overførsel af god praksis og modernisering af metoder. Ansøgerlandene vil få særlige støtte til udarbejdelse af regionale forsknings- og innovationsstrategier.

Når det drejer sig om foretagender fra ansøgerlandene kan der gennem førtiltrædelsesfinansieringsordningerne ydes et supplerende tilskud til vellykkede partnerskaber⁴⁷.

⁴⁶ Gigabit European Academic Network (<http://www.dante.net/geant>).

⁴⁷ Forslag til Europa-Parlamentets og Rådets afgørelse om De Europæiske Fællesskabs flerårige rammeprogram for forskning, teknologisk udvikling og demonstration 2002-2006 som bidrag til realiseringen af det europæiske forskningsrum, KOM(2001)94 endelig af 21.2.2001, bilag III: Virkemidler og vilkår for finansieringstilskud fra Fællesskabet, afsnit 2 "Vilkår for finansieringstilskud fra Fællesskabet", s. 42, tredje afsnit.

4.2. Forøgelse af regionernes videnskabelig og teknologiske videngrundlag

Foruden de aktiviteter, der skal iværksættes af de regionale beslutningstagere, vil Kommissionen udarbejde en aktiv politik for at udvikle bedre forståelse af og viden om forskningens og innovationens forskellige dimensioner på regionalt plan. formålet hermed er:

4.2.1. Bedre forsknings- og innovationstjenester til regionerne

Der vil blive tilrettelagt regionale teknologisyn for at give de regionalpolitiske beslutningstagere bedre vejledning, når de skal træffe afgørelser i forbindelse med forskning og innovation. Denne gennemprøvede metode betyder en analyse af regionernes fordele og giver de politiske beslutningstagere klare, alternative strategiske scenarier.

Kommissionen vil inddrage regionerne i den benchmarking af forsknings- og innovationspolitikken, som allerede er i gang. En udvidelse af resultattavlerne for forskning og innovation til også at omfatte det regionale plan kan vise sig at være nyttig. Den skal fuldstændiggøres ved hjælp af en analyse af baggrunden for den regionale forsknings- og innovationspolitik og udbredelsen af den bedste praksis (der vil blive sørget for samordning med lignende aktiviteter på dette område, f.eks. RINNO⁴⁸).

Udarbejdelse af en vellykket politik kræver et tilstrækkeligt statistisk grundlag. Arbejdet med det europæiske forskningsrums regionale dimension kræver derfor et fyldestgørende arbejde med VT-statistik og VT-indikatorer på regionalt plan. Kommissionens relevante tjenestegrene har tidligere arbejdet med generelle regionale statistikker og opnået meget, men der forestår stadig et stort arbejde, når det gælder regionale VT-statistikker: bedre metoder, bedre modeller og mere systematisk inddragelse af den regionale dimension i de løbende oversigter og dataindsamlinger. Det seneste årtis statistiske resultater er lovende, men det er indlysende, at de statistiske indikatorer, der kan beskrive den videnbaserede økonomis karakteristika, struktur og præstationer, stadig mangler på både nationalt og regionalt plan. På grundlag af sådanne statistikker skal de relevante videnskabelige og teknologiske indikatorer også udarbejdes på regionalt plan.

Kommissionen vil efter behov iværksætte undersøgelser og analyser af de regionale forsknings- og innovationsstrategier (en undersøgelse af emnet "Regionernes inddragelse i det europæiske forskningsrum" er allerede i gang). Emnerne kan omfatte flere beslægtede områder, f.eks. virksomhedsklynger, forskningsinfrastrukturer og juridiske, institutionelle og lovgivningsmæssige aspekter, og kommer således også til at berøre politik og strategier i forbindelse med regionaludviklingen.

I denne forbindelse skal der foretages en særlig undersøgelse af de særligt innovative FTUI-klynger i Europa og deres fysiske udbredelse.

⁴⁸ RINNO står for regional innovation. Det er en netdatabase, som finansieres af Kommissionen (GD for Erhvervs politik og GD for Forskning). RINNO's formål er fælles udnyttelse af erfaringer og elektroniske medier for at regionerne kan få praktisk hjælp til forbedring af deres innovationspraksis (<http://www.rinno.com>)

4.2.2. *Bedre kommunikation mellem eksperterne og de politiske beslutningstagere*

Kommissionen vil støtte udarbejdelsen af planer for samarbejde og kommunikation mellem eksperter og politiske beslutningstagere på regionalt plan. Der kan f.eks. oprettes ekspertgrupper for regional teknologiprognostisering. Erfaringerne fra nuværende projekter som FOREN⁴⁹ kan udnyttes som vejledning til yderligere aktiviteter i denne retning.

4.2.3. *Indførelse af en regional dimension i forskningens og innovationens informationssystemer*

Kommissionen vil udvikle et integreret informationssystem, som skal omfatte nationale og regionale forsknings- og innovationsprogrammer og tage sigte på både beslutningstagere og forskere. Dette system, der allerede er genstand for en gennemførlighedsundersøgelse, er reaktionen på en særlig opfordring fra Rådet og forventes at føre til en betydelig forbedring af vilkårene for tværregionalt og tværnationalt samarbejde inden for forskning og innovation og af fremgangsmåderne for overførsel af den bedste praksis.

Desuden vil Kommissionen iværksætte informationskampagner med sigte på regionerne for at sætte dem bedre i stand til at gribe de muligheder, som Fællesskabets FTU-rammeprogram tilbyder, og skabe samvirke med strukturfondenes tilsvarende aktiviteter inden for FTUI.

Den regionale dimensions udvikling bør overvåges i forbindelse med de forskellige rapporteringsopgaver i tilknytning til det europæiske forskningsrum. Der kunne således indføres et kapitel om forskningens regionale dimension i Kommissionens årlige rapport om forskningspolitikens udførelse.

5. MOD MERE INTEGREREDE STRATEGIER

Regionerne er nu blevet almindeligt anerkendt som vigtige deltagere i forberedelsen af videnøkonomien i Europa. Med deres voksende muligheder, erfaring og engagement vil de gøre sig stadig mere gældende i Europas bestræbelser på at skabe vækst og konkurrenceevne. At styrke disse kræfter og give dem de rette redskaber og strategier er Unionens opgave.

Regionernes bestræbelser støttes af en voksende række forskellige former for europæisk politik, hvoraf de, der drejer sig om forskning, innovation og samhørighed, er de vigtigste. Der er ingen tvivl om, at samhørighedspolitikken spiller en vigtig rolle for regionerne, men forskningspolitikken er afgørende for, at de nødvendige forudsætninger for regionernes fremgang i den videnbaserede økonomi, kan skabes. Sammen med innovation og uddannelse bringer forskningen de regionale økonomier budskab om fornyelse og skaber mulighed for nye fremskridt, der holder trit ikke blot med den lokale, men også med den internationale

⁴⁹ FOREN (<http://foren.jrc.es>) er et tematisk netværk i tilknytning til Kommissionens FTU-rammeprogram (STRATA, strategisk analyse af særlige politiske spørgsmål), hvis formål er at fremme effektiv inddragelse af prognosticeringsprocesser i planlægningen af den regionale udviklingspolitik og udviklingsstrategi. Det består af en gruppe eksperter og politiske beslutningstagere, som er repræsentanter for to miljøer, der ikke er vant til at samarbejde snævert med hinanden: de teknologiske fremtidsforskere og regionaludviklingspolitikkerne. Formålet er at skabe samvirke og praktisk orienteret samarbejde mellem begge parter og udnytte det, især ved simulering af prognosticeringsaktiviteter. Eksperter og beslutningstagere, som repræsenterer begge miljøer, kommer fra universiteterne, forskningscentre og andre fremtidsstudiecentre eller er politiske beslutningstagere fra regionaludviklingsorganerne og de regionale og lokale myndigheder.

udvikling⁵⁰. Ud over den regionale udvikling kan regional forsknings- og innovationspolitik og regionale forsknings- og innovationsinitiativer også blive et vigtigt led i udviklingen af agglomerationsøkonomier og vellykkede industriklynger.

Kernen i denne meddelelse er derfor, at de europæiske regioner nu må forberede sig på fuldt ud at spille deres rolle i Europas og hele den øvrige verdens nye økonomi ved at udarbejde konsekvente planer for forskning og innovation. Her kan sammenhængende strategier med støtte i Fællesskabets relevante politik (som forsknings- og samhørighedspolitikken) bringe hurtigere resultater og knytte regionerne sammen i det egentlige europæiske forskningsrums struktur.

⁵⁰ Det europæiske forskningsrums internationale dimension, meddelelse fra Kommissionen KOM(2001)346 endelig af 25.6.2001.